

Rutes pels espais
de la xarxa Natura 2000 a
GIRONA

El projecte LIFE INF/ES/000683 "Red Natura 2000? Una oportunitat para todos" (LIFE+ INFONATUR 2000), amb el cofinançament dels fons LIFE i coordinat per la Dirección General de Medio Ambiente de la Consejería de Agricultura, Desarrollo Rural, Medio Ambiente y Energía del Gobierno de Extremadura es presenta com un projecte d'informació i comunicació l'objectiu principal del qual és donar a conèixer la xarxa Natura 2000 i la biodiversitat que conté, afavorir un canvi d'actitud en els sectors implicats i promoure el desenvolupament econòmic sostenible dels seus recursos naturals per a contribuir a l'adequada implantació d'aquesta xarxa d'espais.

L'elaboració de la present guia s'emmarca dins d'aquest projecte.

Rutes pels espais de la xarxa Natura 2000 a Girona

Concepte,
text i fotografies

Disseny gràfic
Lluc Julià

Presentació

Si demanéssim a algú que ens descrivís Girona, el relat començaria segurament per la ciutat, el Call, la Catedral... però, si l'aturéssim aquí i li demanéssim que ens descrigui el territori passariem inevitablement per les cales de la Costa Brava, els boscos de sureres i els camps de cultiu de l'Empordà o la Selva i remuntant els rius que solquen tot el territori arribaríem als Pirineus. Tot un territori poblat per humans des de fa milers d'anys. Un territori que ha condicionat les activitats humanes que s'hi han desenvolupat i unes activitats que han modificat el territori. I d'això es tracta, l'actual Girona, com tota la Mediterrània, és resultat de la interacció dels humans amb el seu entorn. Aquest és el medi natural que tenim.

L'any 1992 la Comissió Europea treu **la Directiva Hàbitat**, sobre aquesta directiva i l'anterior **Directiva Aus** es va començar a treballar en el que es coneixeria com a **Xarxa Natura 2000**, sens dubte el projecte més ambiciós pel que fa a la conservació de la natura a Europa. L'objectiu de XN2000 és preservar un conjunt d'espais que representen el ventall dels hàbitats i les espècies d'Europa i dotar-los d'un marc legal. Això no significa que les activitats humanes hagin de ser excloses d'aquests espais, ans al contrari, l'esperit de la XN2000 és compatibilitzar i harmonitzar el desenvolupament socioeconòmic amb la conservació dels hàbitats i les espècies. La XN2000 la constitueixen

els espais declarats ZEPA (zona d'especial protecció per les aus) o LIC (lloc d'interès comunitari), **a Girona tenim 29 espais a la XN2000***.

A través d'aquesta guia volem apropar-te els espais que configuren la XN2000 de Girona. Entenem-nos, el que aquí presentem no és una guia de la naturalesa de Girona. Cada espai té uns motius per haver-hi estar inclòs i volem ajudar-te a conèixer-los, o millor, a descobrir-los per tu mateix. Per això s'ha estructurat la guia en sis categories:

- Litoral i aiguamolls costaners
- Cursos de rius
- Altres aiguamolls.
- Boscos i espais forestals mediterranis
- Espais forestals del prepirineu
- Capçaleres dels rius i muntanyes del pirineu

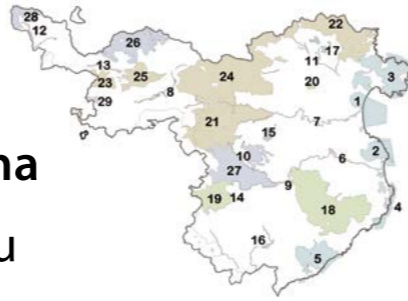
De cada categoria te'n farem el llistat dels espais de la XN2000 i te'n posarem dos exemples de llocs que podràs visitar i conèixer en profunditat a partir dels itineraris que t'oferim. Preneu-vos aquesta guia com una invitació a descobrir què és la XN2000 amb espais que teniu a prop. En alguns casos us servirà d'excusa per descobrir indrets que no coneixíeu i en altres potser us comenceu a mirar els espais coneguts amb uns altres ulls.

* Bé, de fet en tenim més, però aquest és el nombre d'espais que estan íntegrament a Girona o que, tot i que són compartits amb Lleida o Barcelona, es troben majoritàriament a Girona.

Continguts

Els espais de la xarxa Natura 2000 a Girona

Tipus d'hàbitat dels espais. Mapa interactiu

Litoral i zones humides costaneres

Itinerari 1. Aiguamolls de l'Alt Empordà
Aiguamolls de l'Empordà

Itinerari 2. Montgrí-Medes i Baix Ter
Litoral de l'Estartit

Cursos de rius

Itinerari 3. Riberes del Baix Ter
Illa de la Pilastra

Itinerari 4. Riu Fluvià
Esponellà-Serinyà

Altres aiguamolls

Itinerari 5. Estany de Banyoles
Estany de Banyoles

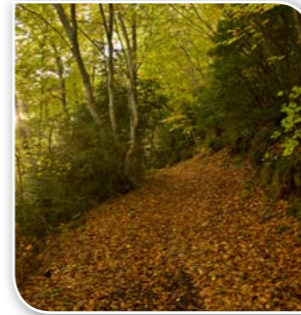
Itinerari 6. Estany de Sils-Riera de Santa Coloma
Estany de Sils

Boscos i espais forestals mediterranis

Itinerari 7. Gavarres
Madremanya

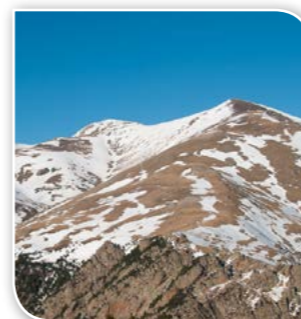
Itinerari 8. Guillerics
Sant Miquel de les Formigues

Espais forestals del prepirineu

Itinerari 9. Zona volcànica de la Garrotxa
Parc de la Pedra Tosca

Itinerari 10. L'Albera
Castell de Requesens

Capçaleres dels rius i muntanyes del Pirineu

Itinerari 11. Capçaleres del Ter i el Freser
Vallter

Itinerari 12. Tosa Plana de Lles-Puigpedrós
Malniu

Els espais de la xarxa Natura 2000 a Girona

Les comarques de Girona són al bell mig. Parlem d'un territori mediterrani que adquireix caràcter alpí a les muntanyes més elevades. Parlem molt sovint d'un territori de transició entre el món mediterrani i l'eurosiberià. En qualsevol cas, el que és indiscutible és que Girona compta amb una gran diversitat d'hàbitats en un espai reduït. Un territori travessat per rius, amb planes agrícoles i un bosc canviant. I la XN2000 ho reflecteix.

En poques regions europees podríem lliscar des dels cims a més de 2.900 metres fins a la línia de mar, passant per planes cerealistes, boscos de suredes i rius que marquen el territori amb boscos de ribera que en ressegueixen el traçat. Poques regions compten alhora amb avetoses o fagedes, illots de vegetació esparsa i conreus de secà i Garrigues amb components estèpics. Això fa que els 29 espais de la XN2000 de Girona recullin una biodiversitat enorme, no de bades la conca mediterrània és considerada un dels **'hot spot'** (punt calent) de biodiversitat d'Europa i Àsia Central.

La XN2000 la componen aquells espais declarats LIC (i posteriorment ZEC) i ZEPA. Tot i que a Catalunya els espais de la XN2000 s'assimilen automàticament al **PEIN**, cal diferenciar quina normativa emana de cada figura. No entrarem en aquesta guia de descoberta en els detalls legals de cada figura, però sí que convé tenir present

El llangardaix ocel·lat, el gran rèptil dels ambients mediterranis.

El granit del massís de Cadiretes troba el mar a Sant Feliu de Guíxols.

que la inclusió d'un espai en la XN2000 es fa en base a l'existència d'uns hàbitats o unes espècies considerades prioritàries en la normativa de la Unió Europea. Les activitats regulades en cada espai de la XN2000 es determinen en els plans de gestió de cada espai o conjunt d'espais. En el nostre cas a través **de l'Instrument de gestió de les ZEC declarades en la regió mediterrània** i de **l'Instrument de gestió de les ZEC de la regió alpina**.

TIPUS D'HÀBITAT DELS ESPAIS

Cada espai de la XN2000 està marcat per una orografia, unes condicions climàtiques i del sòl diferents. Però, per començar a gaudir-los en una primera visita amb ulls de XN2000 us els hem dividit en sis categories i us proposem uns itineraris per aprofundir-hi.

Litoral i aiguamolls costaners (incloent-hi els illots)

1. Aiguamolls de l'Empordà **ITINERARI 1**
2. Montgrí-Medes-Baix Ter **ITINERARI 2**
3. Cap de Creus
4. Litoral del Baix Empordà
5. Massís de les Cadiretes

Cursos de rius

6. Riberes del Baix Ter **ITINERARI 3**
7. Riu Fluvià **ITINERARI 4**
8. Riberes de l'Alt Ter
9. Rieres de Xuclà i Riudelleques
10. Riu Llémena
11. Llobregat d'Empordà
12. Riu Duran
13. Vall de Rigart
14. Riu Brugent

Altres aiguamolls

15. Estany de Banyoles **ITINERARI 5**
16. Estany de Sils i Riera de Santa Coloma **ITINERARI 6**
17. Basses de l'Albera

Bosc i espais forestals mediterranis

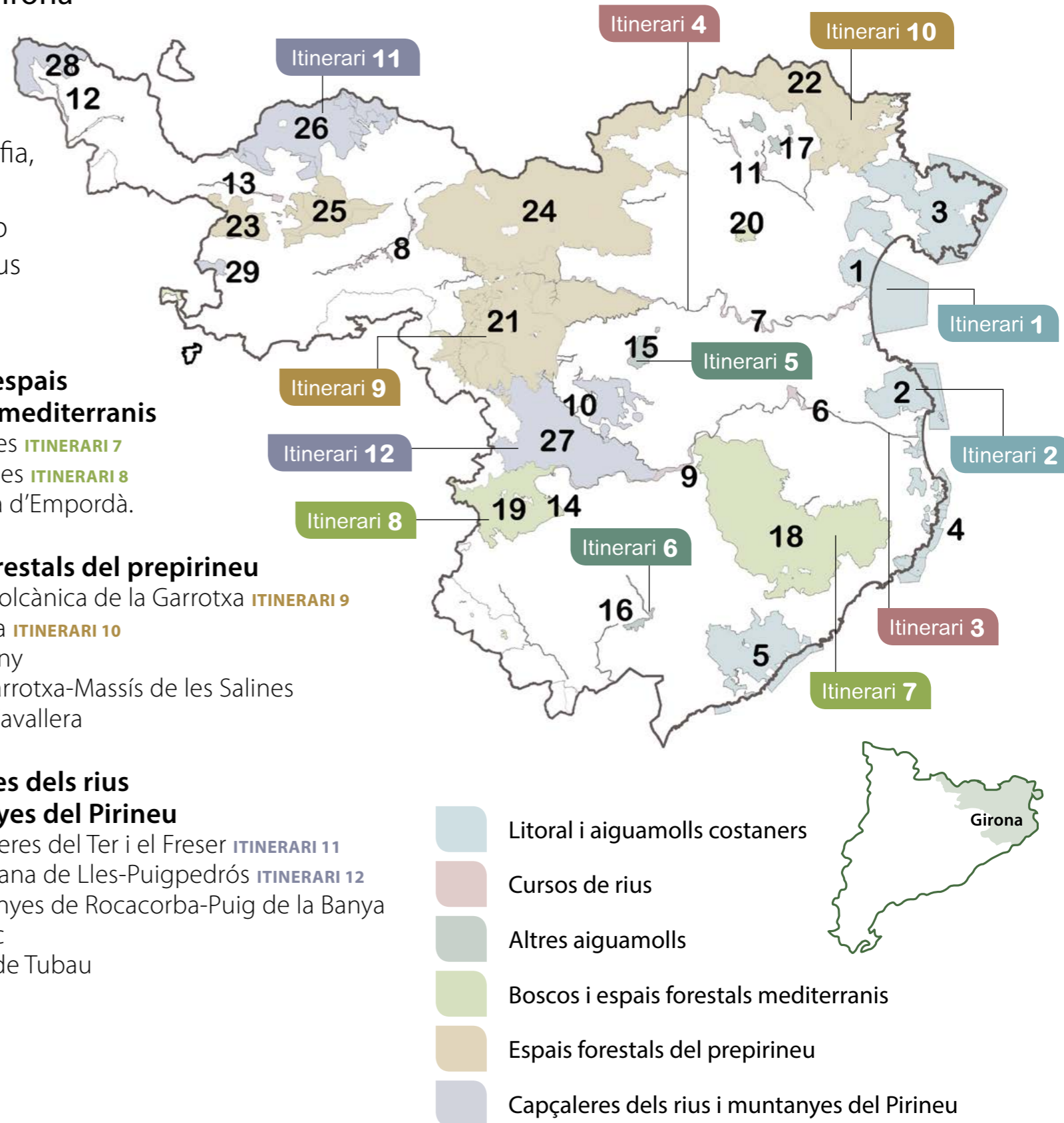
18. Gavarres **ITINERARI 7**
19. Guilleries **ITINERARI 8**
20. Garriga d'Empordà.

Espais forestals del prepirineu

21. Zona volcànica de la Garrotxa **ITINERARI 9**
22. L'Albera **ITINERARI 10**
23. Mogrony
24. Alta Garrotxa-Massís de les Salines
25. Serra Cavallera

Capçaleres dels rius i muntanyes del Pirineu

26. Capçaleres del Ter i el Freser **ITINERARI 11**
27. Tosa Plana de Lles-Puigpedrós **ITINERARI 12**
28. Muntanyes de Rocacorba-Puig de la Banya del Boc
29. Rasos de Tubau

Litoral i aiguamolls costaners (incloent-hi els illots)

Allà on coincideixen la terra i el mar es desenvolupen alguns dels sistemes naturals més complexos del planeta. Costa rocallosa o de sorra, terres d'influència marítima on es desenvolupen màquies i brolles sobre cultius en regressió, illots mar endins o confluència d'aigües dolces i salades en aiguamolls. També hi trobem les majors densitats de població humana, cosa que comporta nombrosos problemes de conservació. Aquí la catalogació i delimitació d'hàbitats prioritari té un valor afegit.

Aiguamolls de l'Alt Empordà Itinerari 1

Quan els rius Muga i Fluvià arriben al seu darrer tram a les planes de l'Empordà i aboquen els sediments que transporten, creen sistemes aigualosos amb cordons dunars amb diferents llacunes i patamolls. Ens haurem de fixar en la vegetació de platja, especialment a les dunes, en la que creix en els sòls salins i la d'aigua dolça. Pel que fa a la fauna destaca la comunitat d'ocells aquàtics tant durant la hivernada com pel pas migratori o la reproducció. Les zones humides litorals són essencials en el cicle vital de molts ocells.

Montgrí-Medes i Baix Ter Itinerari 2

Un conjunt que mostra la pràctica totalitat dels hàbitats del litoral de Girona: una zona humida, un massís calcari enmig de la plana silícia empordanesa amb tot de coves, avencs, dunes

La platja de Castell és un referent en la conservació del litoral del Baix Empordà (1). Abellerols, busquem-los en hàbitats rics en insectes voladors (2). Flor d'arbocer en la màquia litoral (3).

Litoral i aiguamolls costaners (incloent-hi els illots)

El litoral, el qualsevol de les seues formes: rocós, sorrenc, aiguamolls a tocar del mar, codolars, etc. ha estat l'hàbitat que ha patit més la pressió urbanística.

continentals i alguns dels fons marins millor conservats de Girona (Illes Medes). Aiguamolls importants per l'avifauna, però també per espècies de rèptils i d'invertebrats. Fixem-nos també en la vegetació de dunes i sorral, una de les millors conservades de Catalunya.

Cap de Creus

Els Pirineus s'aboquen al mar. La península de Cap de Creus és formada per esquistos foscos que formen espadats sobre el mar. Observem la vegetació, el nord presenta una coberta arbrada, mentre que la resta de l'espai és poblat per màquia, brolla i prats secs. Pel que fa als fons marins parlem de fons rocallosos amb comunitats de flora i fauna que representen a la perfecció el nord de la Mediterrània occidental.

Litoral del Baix Empordà

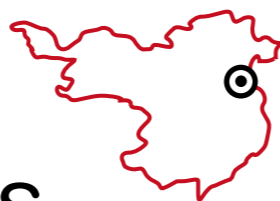
La continuació natural de Montgrí-Medes i Baix Ter, al sud del massís del Montgrí. Costa alta, amb penya-segats de cent metres, muntanyes de granit i esquistos que constitueixen una prolongació del massís de les Gavarres. Els fons marins són rocosos i allotgen comunitats que representen la fauna i flora dels fons somers mediterranis.

Massís de Cadiretes

La principal singularitat d'aquest espai és geològica. Es tracta de la millor representació de costa granítica de Catalunya. Els penya-segats marins acullen comunitats de plantes rupícoles molt interessants. Els fons marins rocallosos i el coral·ligen complementen d'interès natural de la zona.

AIGUAMOLLS DE L'EMPORDÀ

Entendre uns aiguamolls litorals

Sens dubte, una de les zones humides més fascinants del litoral català. Els sediments transportats pel riu de la Muga i el Fluvià per una banda i el Ter i el Daró per una altra van modificar el litoral del golf de Roses. Amb el canvi d'usos del sòl aquests aiguamolls van ser reduïts l'actual extensió.

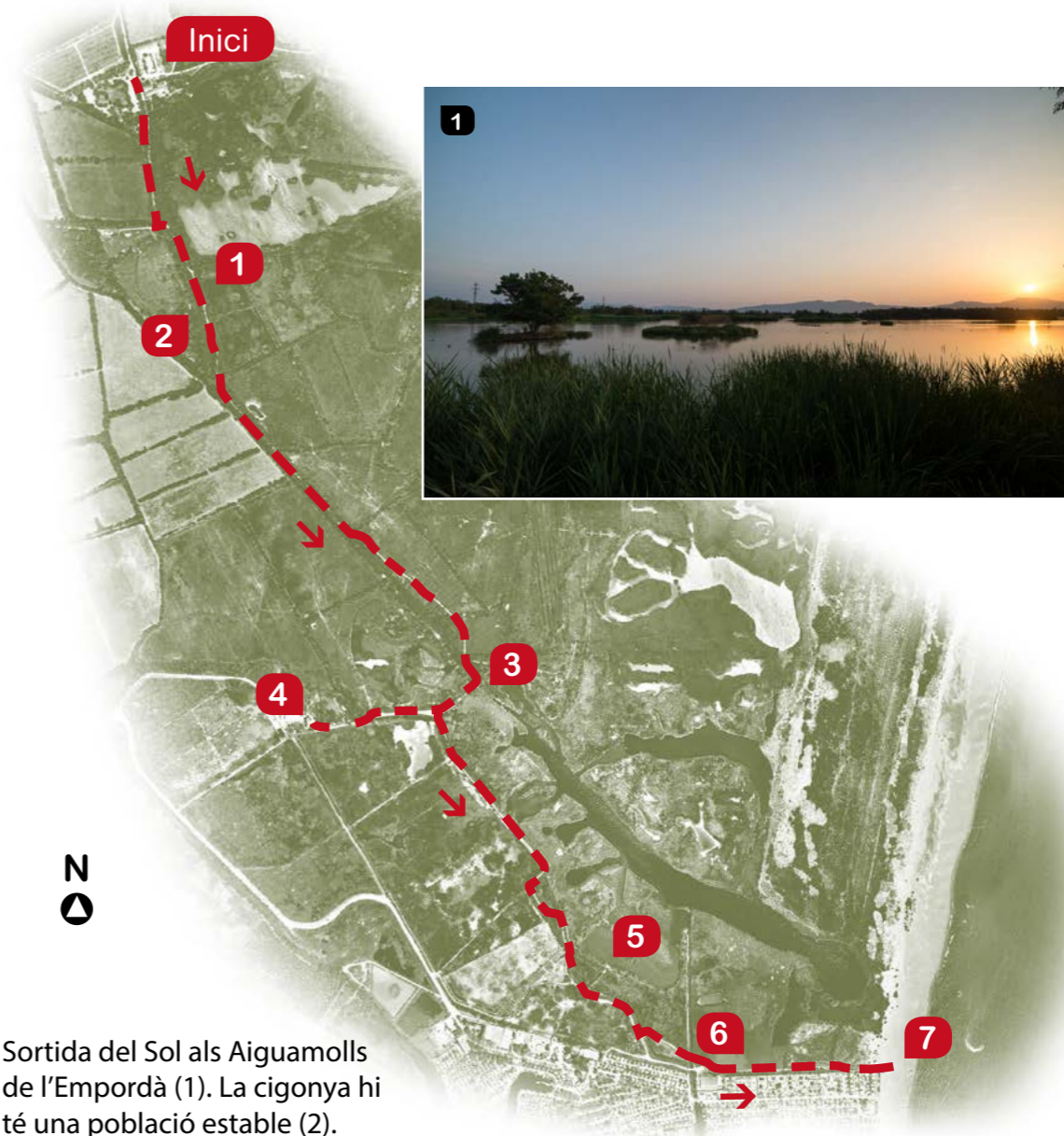
QUÈ HI VEUREM?

Farem un itinerari des del centre d'interpretació del parc natural fins a la vora de la mar. Passarem pels diferents hàbitats d'aquest espai i farem servir els observatoris per interpretar la totalitat dels hàbitats recollits en aquest espai natural. I, per suposat, mirarem de descobrir alguna de les espècies de fauna i flora dels Aiguamolls.

ON ANIREM?

A l'aparcament d'El Cortalet, just abans d'arribar al centre d'interpretació, trobarem un accés a la dreta (amb un pas que evita l'accés amb bicicleta). Al cap d'una estona trobarem un caminet a mà esquerra que ens durà a l'aguait de les Gantes

Sortida del Sol als Aiguamolls de l'Empordà (1). La cigonya hi té una població estable (2).

(nom empordanès de les cigonyes), **1** que ens donarà una visió privilegiada de l'Estany del Cortalet, des d'aquí es poden observar diverses espècies d'ànec a l'estiu el més comú és el collverd, però a l'hivern també hi són freqüents els ànecs cullerots, els ànecs grisets o els xarxets.

Tot seguint cap al sud, ens trobarem amb l'aguait de les Daines, **2** des d'aquí, si som matiners, podrem observar els mamífers que donen nom a l'aguait. Les daines van ser introduïdes als Aiguamolls com a mesura de gestió de la vegetació. Ben a prop podrem observar els nius de les cigonyes que s'han establert a

partir del projecte de reintroducció que les portà de tornada als Aiguamolls.

Seguint l'itinerari anirem trobant diversos observatoris. Al cap d'una estona trobarem un dels més antics, l'observatori Pallejà, **3** amb una vista elevada i privilegiada de la llacuna de la Massona fins al mar.

Ara ens dirigim cap a l'oest, fent cap a les antigues sitges del Mas Matà, **4** hi podem pujar i gaudir d'una vista exclusiva de la plana de l'Empordà. Des d'aquí podeu veure la disposició dels diferents hàbitats: des de la vora del mar fins a la vegetació de les llacunes passant per les dunes, aquí trobareu bona part de les raons de la inclusió d'aquest espai a la XN2000.

Hem de tornar un tros enrere per tornar a dirigir-nos cap al mar, de camí hi trobarem altres observatoris, a l'aguait del Bruel, **5** hi podem veure corb marins, sobretot a l'hivern. Continuem cap al mar, tot vorejant un càmping passarem per l'aguait de la Massona **6** on no és difícil veure més ànecs, especialment en hivernada. Al cap de poc arribarem a la platja **7**. Busquem ocells entre les onades del mar amb un telescopi!

Si us queden ganes de més, podeu tornar al Cortalet per un itinerari circular, però tot sovint els camins queden inundats, demaneu-ho abans de començar.

CONSERVACIÓ

Compaginar en un espai reduït i amb força pressió antròpica, la conservació, el bon estat dels recursos naturals com ara la qualitat de l'aigua i l'ús públic no és feina fàcil. Els Aiguamolls de l'Empordà són un exemple d'espai natural sotmès a alta freqüentació.

La balca i el canyís configuren la vegetació dominant a les parts inundades dels Aiguamolls.

INFORMACIÓ PRÀCTICA

Distància: 3,6 km, itinerari linial.

Temps estimat: 2 h

Dificultat: baixa

Millor època: tot l'any. En hivern hi trobareu concentracions d'anàtids i corb marins. En primavera reproductors. I cada cop més cigonyes tot l'any.

LITORAL DE L'ESTARTIT

Deixar-se seduir arran de mar

Si uns hàbitats han canviat les darreres dècades són els litorals. Tanmateix, Natura 2000 inclou espais litorals que conserven valors indiscutibles. És possible prendre un primer contacte amb el conjunt format pel massís del Montgrí, les illes Medes i el baix Ter a partir d'una passejada.

QUÈ HI VEUREM?

Aquest itinerari es basa en el darrer tram del Ter. Veurem, doncs, ecosistemes aigualosos de terra baixa, ja a tocar de mar. No perdrem de vista, però, la presència de les illes Medes visibles durant bona part del camí i que ens parlen d'altres hàbitats, el marins, que també s'inclouen en aquest espai.

ON ANIREM?

El punt de sortida no té pèrdua, l'Oficina de Turisme de l'Estartit, des d'aquí continuarem cap al sud pel passeig marítim. En acabar-se el passeig prendrem el camí de terra i arribarem al Ter Vell, **1** que és l'antiga desembocadura del Ter. El riu Ter va ser desviat durant la primera meitat del segle XIX. Hi destaca la vegetació d'aiguamoll com el lliri groc, la jonca d'estany el canyís i la balca. En aquesta zona es troben encara poblacions d'amfibis com el tritó palmat, el gripau d'esperons o el gripauet. Els amfibis són especialment sensibles a les intromissions d'aigua salada.

Seguirem cap al Sud tot passant per les Closes, **2** prats delimitats amb tanques d'arbres, en aquest cas per tamarius; són

campes inundables i productius i es feien servir per pasturar vaques i cavalls. Són un bon hàbitat de reinetes, tòtils o tritó verd; aquest darrer només el trobarem en closes que tinguin aigua quasi permanent.

Vegetació dunar a tocar de la platja.

El perfil de les Illes Medes trenca l'horitzó.

Els fons marins al voltant de les Medes mostren hàbitats en molt bon estat de conservació.

Tot seguir el camí cap al sud arribarem a La Pletera **3** que és una maresma costanera separada del mar per un cordó dunar. Observeu-ne la vegetació de les dunes, algunes de les plantes que s'hi fan són rares en el context català. La maresma s'inunda a hivern i s'asseca a l'estiu. Aquest espai ha estat objecte de regeneració de llacunes permanents on s'han alliberat fartets gràcies al projecte **LIFE+ PLETERA**.

Tot continuant el camí cap al sud arribarem a la Bassa de Fra Ramon **4** un antic braç del riu Ter, en destaca l'abundant població de fartets. Pel que fa a la vegetació en destaquen espècies que toleren la salinitat com el jonc agut. Finalment, en arribar a la Gola de Ter **5** trobem una testimonial vegetació de bosc de ribera, com ara freixes, àlbers i oms a la part més allunyada de la platja i tamarius i canyís allà on la salinitat és més acusada.

CONSERVACIÓ

Quan parlem de medis aigualosos litorals tot suma: una correcta ordenació de l'ús públic, un estricte control de la gestió hídrica que respecti els ritmes naturals dels nivells d'aigua i eviti irrupcions marines en zones que han de conservar el seu caràcter d'aigües dolces, una gestió d'emissions que n'impedeixi la contaminació química i, per suposat, la implicació de tothom en un medi natural amb alta pressió humana.

INFORMACIÓ PRÀCTICA

Distància: 5km | **Temps estimat:** 1'5h (anada)

Dificultat: baixa | **Millor època:** tot l'any

Cursos de rius

L'aigua corre en superfície i genera hàbitats com el bosc de ribera i lleres de rius on habiten alguns dels animals i plantes més desconeguts de casa nostra.

Riberes del Baix Ter

Itinerari 3

Bosc de ribera de verns o els boscos en galeria de salzes i pollancre que s'estenen per una plana al·luvial. Encara és possible observar-hi estanys temporals mediterranis. Pel que fa a la fauna cal destacar el poblament d'amfibis, rèptils i peixos. La recent recolonització de la zona per la llúdria ha afegit un altre element d'interès.

Riu Fluvià

Itinerari 4

Aquest riu no té grans estructures d'embarcaments en cap tram. Destaquen el bon estat dels boscos de ribera, espècies de fauna com la llúdria, la nàiade allargada o el barb de muntanya i el que és molt important: constitueix un connector natural entre l'Alta Garrotxa i els espais de la XN2000 del litoral.

Riberes de l'Alt Ter

Estem davant el riu més gran de tota la regió alpina ibèrica. Presenta un 5% de l'hàbitat de la verneda amb freixe. És un espai de relleu trencat. No es tracta només d'un espai fluvial, també s'hi inclouen boscos i algunes planes agrícoles.

Els vessants de les muntanyes condueixen l'aigua fins a les valls per on passen els rius. Riu Ritort.

Rieres de Xuclà i Riudelleques

Parlem aquí d'un bosc de ribera profund i ombrívol envoltat de cultius que proporcionen àrees obertes essencials per al funcionament dels ecosistemes. A més de les formacions de verns com a bosc de ribera, cal considerar tres elements faunístics entre els criteris d'inclusió d'aquest espai a la xarxa: la presència de barb de muntanya, de nàiade allargada i de cranc de riu autòcton (o de potes blanques).

Riu Llémena

El seu paper fonamental, a banda d'allotjar boscos de ribera amb vern i espècies comunes amb la resta dels espais que es descriuen en aquest apartat, és connectar les muntanyes de Rocacorba amb la part baixa del Ter.

Llobregat d'Empordà

Àmbit fluvial de l'Alt Empordà, aquí les sureres es barregen amb verns a la vora del riu. Aquest connector natural també ho és d'infraestructures humanes, atès que el seu traçat es recorregut per una autopista, una carretera nacional, una línia d'alta tensió i les vies del tren d'alta velocitat. I amb tot és essencial en la migració d'ocells, especialment de rapinyaires.

Riu Duran

Espai fluvial de muntanya sense elements artificials en el seu curs. En aquest cas, a les formacions de ribera amb verns cal afegir els prats de dalla i els prats de bàlec (genista de muntanya de pocs centímetres). Pel que fa a fauna fou la presència de madrilla (peix d'aigua dolça de mida petita), la llúdria i l'almesquera la que va menar aquest tram de riu a la XN2000.

Vall del Rigart

Es tracta d'una bona representació de les obagues de la serra de Montgrony. Les ribes estan cobertes de vernedes i de boscos mixtos de caducifolis. A més de l'almesquera i la llúdria hi ha el ratpenat d'orelles dentades.

Els rius de corrent ràpid i aigües ben oxigenades tenen comunitats ben diferenciades d'aquelles masses d'aigua més lentes i amb més nutrients. Riu Ritort (1). Nedador d'esquena (2).

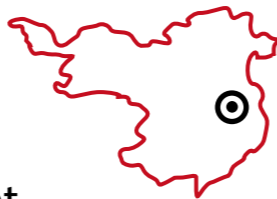
Riu Brugent

Connector natural entre dos espais de la XN2000: la zona volcànica de la Garrotxa i el Baix Ter. La bona qualitat de les aigües hi permet la presència de peixos com el barb de muntanya. Així mateix, l'estat de conservació de la vegetació de ribera és un altre factor per la inclusió de l'espai a la XN2000.

ILLA DE LA PILASTRA

Explorar la tranquil·litat de les illes fluvials

Els rius són connectors naturals. En el cas d'aquest espai la connexió entre les Guillerries, les Gavarres i Montgrí-Medes-Baix Ter és evident. Però, a més els rius allotgen hàbitats fascinants i fràgils. A l'illa de la Pilastra en trobem una bona representació.

QUÈ HI VEUREM?

Les illes fluvials, per accessibles que siguin, compten amb un afegit: la tranquil·litat. A l'illa de la Pilastra, que també té el suggerent nom de devesa del Gegant, podem trobar una representació de bona part dels hàbitats associats a ambients fluvials: formacions de sarga, d'alber, de vern, de freixe, de boga i de jonc. Fins i tot trobem un petit alzinar mediterrani, que no és ripari, d'acord, però sí que és un hàbitat prioritari per Natura 2000.

1

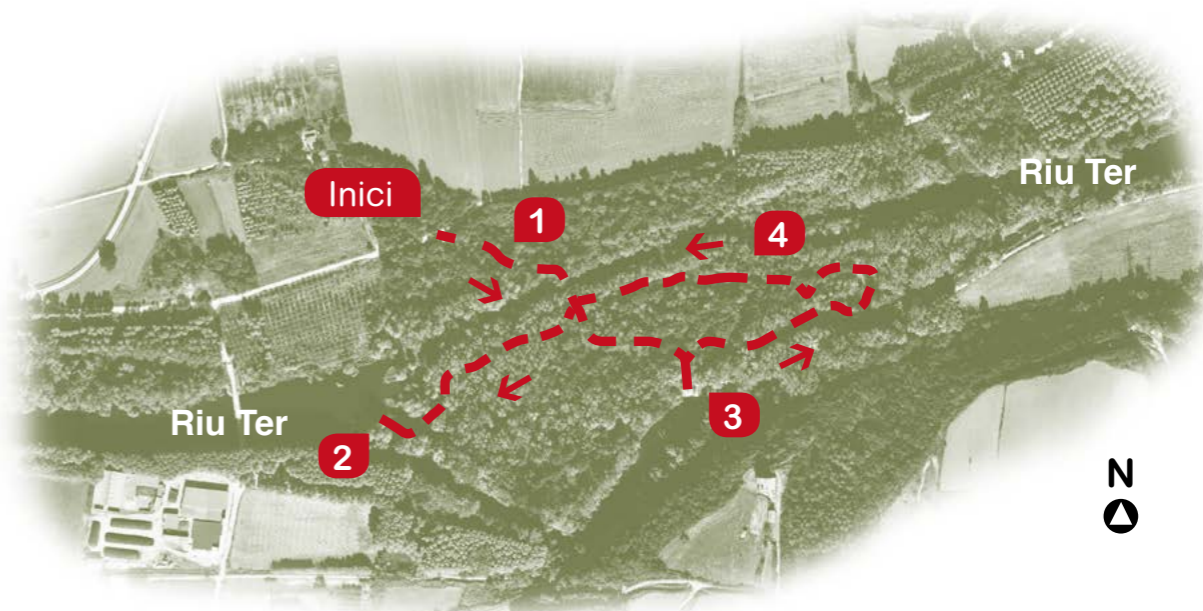
ON ANIREM?

La major part de l'illa de la Pilastra està situada al terme de Bescanó, des d'aquí accedirem, un cop creuat el riu Ter, girarem a la dreta, per trobar l'indicador que ens dirigeix cap a l'illa al cap de pocs metres.

El picot garser gros és un dels ocells forestals més comuns (1). L'illa de la Pilastra ens ofereix la possibilitat d'explorar el bosc de ribera (2).

2

Baixarem cap al riu, atenció amb les crescudes inesperades del nivell del riu, estiguem atents a la meteorologia i sigueu responsables a l'hora d'accedir-hi. En creuar el riu, ho haurem de fer per damunt d'una passera de pedres **1** i serà més o menys fàcil depenent del nivell d'aigua que baixi. Aquest ambient és molt agraït per cueretes torrenteres.

Un cop creuem el riu ens dirigirem cap al oest, cap al l'observatori, **2** aquí podem veure un balcar (bogar) extens, afavorit per les aigües tranquil·les que creen la Resclosa Reial. Des d'aquí podem buscar espècies com el martinet de nit, el picot garser petit o el blauet, totes reproductores a l'illa.

A partir d'aquí l'itinerari segueix cap a una altra possible sortida cap a Bescanó, **3** també saltant per les pedres, un lloc especial per limícoles com la xivitona,. A l'aigua cal destacar la presència del barb de muntanya i entre l'aigua i terra, la llúdriga. L'illa de la Pilastra va ser objecte d'actuacions de millora de l'hàbitat i d'ordenació de l'ús públic a través del projecte **LIFE+ "Riparia-Ter"**, s'hi van fer treballs forestals, control d'espècies invasores i reforestacions. També es van recuperar zones d'inundació temporal i es va habilitar un itinerari de descoberta.

Tot tornant cap al punt inicial podem caminar per dins un bosc de ribera madur on trobem successivament formacions vegetals dominades per **4** amb àlbers, freixes i sarga i, fins i tot una petita mostra d'alzinar mediterrani. Una bona oportunitat per observar diferents espècies d'arbres de ribera i diferenciar els ambients que origina cadascun.

I així tornarem fins al punt inicial, on hem de tornar a creuar el riu.

Mirador elevat. En hàbitats tancats és important prendre perspectiva.

CONSERVACIÓ

Les illes, totes, són espais molt fràgils. Si a això afegim que els rius són magnífiques vies de transport tenim una bona combinació perquè la implantació d'espècies al·lòctones faci perillar els hàbitats que hem esmentat. D'altra banda, les 10ha de l'illa donen per molt, fins i tot per la substitució d'hàbitats naturals per explotacions fusteres.

INFORMACIÓ PRÀCTICA

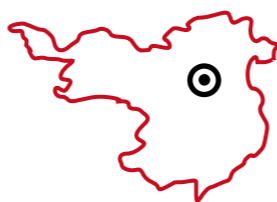
Distància: 1,5 km | **Temps estimat:** 30 m

Dificultat: baixa | **Millor època:** primavera i estiu.

Atenció a les crescudes de primavera i finals d'estiu!

ESPONELLÀ-SERINYÀ

Conèixer la vegetació de ribera al camí de les rescloses

Un itinerari que tot just us introduirà al fascinant àmbit fluvial. El Fluvià, com molts rius ha estat inclòs en Natura 2000 tant pels valors dels hàbitats de la llera i les ribes com pel seu paper de connector entre espais naturals.

QUÈ HI VEUREM?

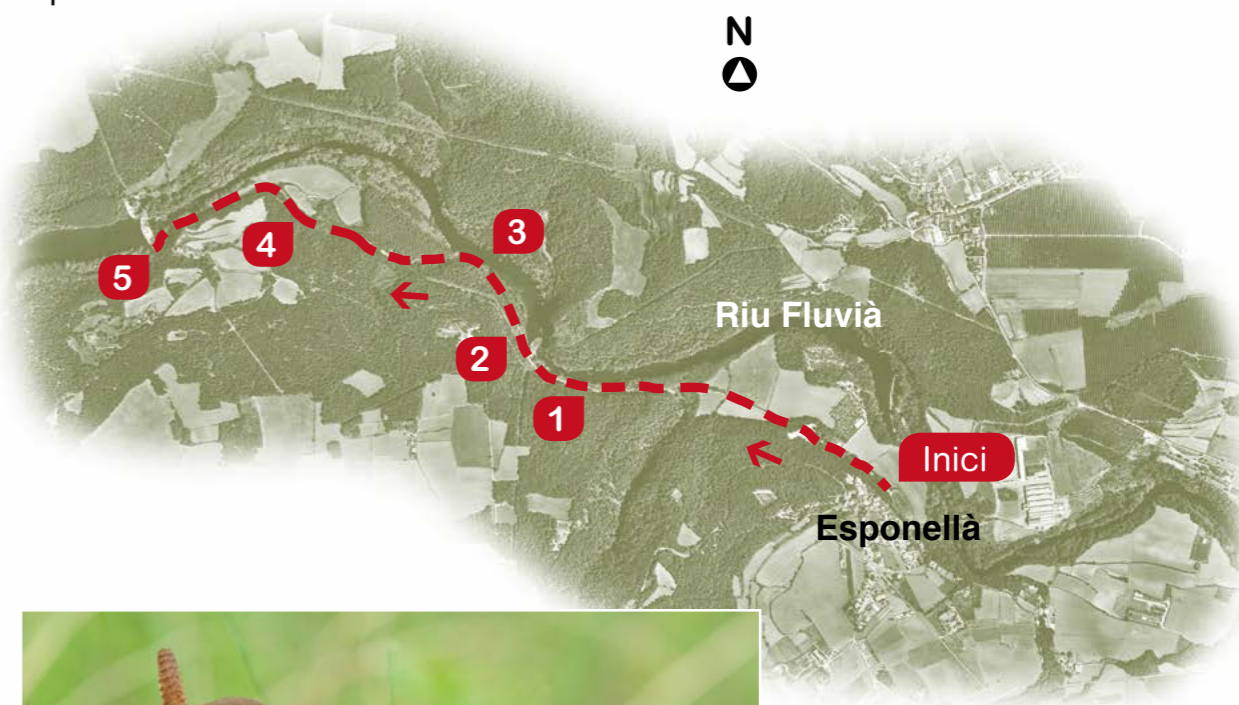
Un espai creat per la interacció de l'aigua i el bosc amb l'assistència de l'activitat humana com a tercer factor a tenir en compte. El Fluvià, des del seu naixement a la Garrotxa fins que s'aboca al golf de Roses és aprofitat per la generació d'energia i la força hidràulica ha permès el desenvolupament d'indústries. Aquí recorrerem un tram de riu de resclosa a resclosa i us deixarem a les portes d'un món per descobrir.

ON ANIREM?

Comencem l'itinerari a Esponellà, en el darrer revolt abans d'entrar a la població per la GIP-512, un cop travessat el pont sobre el riu trobem el camí d'Esponellà a Fares, el camí anirà remuntant el riu amb trams més o menys a prop de la llera. Al cap d'uns 1100 metres trobarem la font de la Central **1** –no apta per al consum humà. En la paret de la font podem observar diferents espècies

Imatge aèria que ens permet observar el bosc de ribera del Fluvià al seu pas per Esponellà.

El cargolet és un petit ocell insectívor d'hàbitats amb una elevada humitat ambiental.

de falgueres. Aquí el camí agafa alçada sobre el riu. Una mica més enllà trobem la primera de les rescloses del nostre camí, la dels Martís **2**. A l'altra riba podreu veure una paret gairebé vertical. Observeu quin efecte té l'estanyament de les aigües que provoca la resclosa sobre la vegetació. Petites taques de boga i jonc comencen a aparèixer. Allà on el relleu ho permet, el bosc de ribera ha estat substituït per plantacions de pollancre, amb tot encara és possible observar alguns elements del sotabosc d'aquest tipus de formació com ara l'esbarzer i el galzeran. Al cap d'uns 1700 metres d'haver començat l'itinerari, entre fileres de pollancre, podem entrar fins a la vora del riu per observar alguns peus de potamogèton **3**.

Continuem camí i de tant en tant s'observen formacions de canya, és molt important diferenciar aquesta planta introduïda des de molt antic del canyís, que és una planta autòctona.

Al cap d'uns 2600 metres trobarem una bifurcació **4**, prendrem el camí de la dreta. Al cap de poca estona descobrirem uns petits horts i tot seguit la resclosa de Serinyà. A la part de dalt de la resclosa tornarem a trobar els efectes de l'estanyament de les aigües del riu, amb algun peu de boga i potamogèton **5**. A partir d'aquí s'obre un bon tros de bosc de ribera amb espècies com el vern, el salze, el pollancre, el freixe de fulla petita, el gatell o l'om. Tot i que aquest és el final de l'itinerari, també és el començament de la Reserva natural de Fauna Salvatge de

Entre els mamífers del bosc de ribera trobem la rata cellarda (1). Bosc de ribera a tocar de la resclosa de Serinyà (2).

l'illa del Fluvià, que actualment no és cap illa. Per explorar-la cal continuar el camí i passar per sobre del Ser a través d'un pont.

CONSERVACIÓ

Els rius han estat un dels motors del desenvolupament industrial. Això comporta perills per la conservació de les aigües si no es prenen les mesures escaients per controlar els possibles vessaments de matèries contaminants. Aquest factor és especialment important en els espais fluvials que fan de connectors d'hàbitats distants i en trenquen l'aïllament.

INFORMACIÓ PRÀCTICA

Distància: 3,2 km | **Temps estimat:** 1,5 h

Dificultat: baixa | **Millor època:** tot l'any, en primavera i tardor trobareu ocells migrant, en estiu podeu baixar al riu i observar-lo des de dins.

Altres aiguamolls

Més enllà de la línia de costa l'aigua també aflora i s'estanya. Surgències d'aigües freàtiques o cursos d'aigües superficials que troben barreres i materials geològics impermeables, els ingredients d'uns hàbitats que cal descobrir a ran d'aigua (dolça).

Estany de Banyoles Itinerari 5

Més que d'un sol llac hi hauríem de parlar d'un sistema lacustre d'origen càrstic, ja que s'inclouen, a més del llac de Banyoles, el de Vilar, Sisó, Nou i Espolla. L'aigua d'aquests estanys ve de l'Alta Garrotxa, on l'aigua penetra en un aflorament calcari i transcorre a través d'un gran aquífer fins arribar als materials impermeables de la falla que se situa a prop de Banyoles. Hi trobem canyissars, canyissars torbosos amb masega i altres sistemes de plantes flotants o amb arrels submergides. A més d'altres espècies ja esmentades en l'apartat dedicat als cursos fluvials cal destacar la presència dels cargolets *Vertigo angustior* i *Vertigo moulinsiana*. Aquestes espècies a la Península Ibèrica han estat citades en unes poques localitats al llarg de l'últim segle.

Estany de Sils-Riera de Santa Coloma Itinerari 6

L'actual zona humida és un vestigi del que va ser un dels llacs més grans de l'interior de Catalunya, entre Sils i Maçanet de la Selva, actualment dessecat. Entre els hàbitats prioritaris que hi trobem hi ha els prats de dalla de terra baixa, per bé que hi trobem d'altres hàbitats i espècies molt interessants, com vegetació de ribera, bogars, comunitats de llenties d'aigua, etc. Pel que fa a la fauna destaquen les comunitats d'ocells aquàtics (anàtids,

Els aiguamolls presenten una combinació de vegetació aquàtica amb arbres i làmines d'aigües obertes.

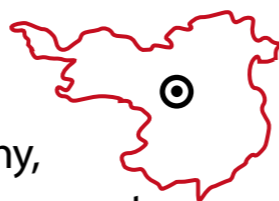
ràl·lids, limícols, ardèids, etc.), la presència de l'espínós, un petit peixet greument amenaçat. L'herpetofauna també és important: tortuga de rierol i d'estany, tritó palmat, tritó verd, reineta o salamandra, en són alguns exemples.

Basses de l'Albera

L'aigua que s'escola a la cara sud de l'Albera alimenta un seguit de basses situades en una zona de sureres que dona origen a unes comunitats vegetals lacustres d'aigua dolça com ara canyissars, jonqueres i créixens. Entre la flora destaca ser l'únic lloc de Catalunya on es pot trobar una petita falguera aquàtica, *Marsilea strigosa*. Pel que fa a la importància faunística, a més de ser una localització molt important per la migració d'ocells compta amb alguns crustacis aquàtics molt rars.

ESTANY DE BANYOLES

Passejar entre els arbres de peus a l'aigua

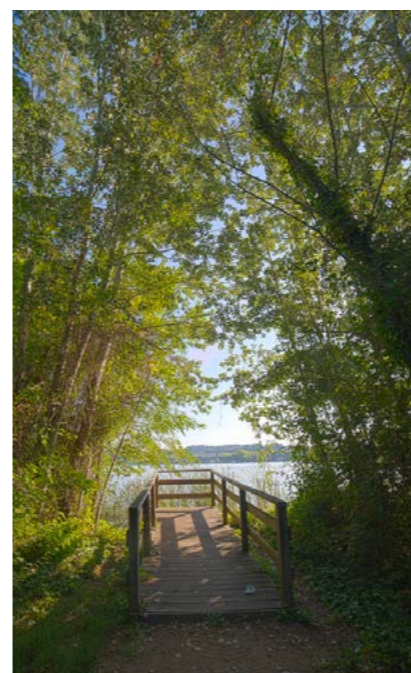
Proposem, un itinerari circular al voltant de l'estany, pràcticament sense desnivell; aquest itinerari ens permet conèixer-ne els principals valors naturals. Us demanem, però que anem un pas més enllà i que, en cada parada, interpreteu el que hi trobareu amb ulls de naturalista curiosos.

QUÈ HI VEUREM?

L'Estany de Banyoles forma part d'un conjunt de quatre llacunes d'origen càrstic (erosió de l'aigua sobre roca calcària) que s'originen quan l'aigua de l'Alta Garrotxa baixa per un gran aquífer i és retinguda per la falla de Banyoles sobre materials impermeables. Aquí es desenvolupa una vegetació de bosc de ribera i canyissar i bogar al voltant dels estanys i una fauna que compta com a elements més destacables amb la tortuga d'estany, la de rierol, el barb de muntanya, diferents ocells aquàtics i de bosc de ribera i espècies de cargol d'aigua molt difícils de trobar en altres indrets.

ON ANIREM?

Des de l'Oficina de l'oficina de Turisme comencem l'itinerari a peu o amb bicicleta cap a l'oest. Orientem-nos, hem de tenir l'Estany a la dreta. Al cap d'una estona trobem l'Estanyol del Vilar **1** que, a diferència de l'Estany de Banyoles, és més ric en

Estany de Banyoles, combinació de medi natural i diferents tipus d'ús públic.

nutrients (eutròfic), el que es pot apreciar pel color de l'aigua, com més verda més nutrients.

En el moment que ens allunyem una mica de la vora de l'estany ens trobem amb l'església de Porqueres **2** (exemple de romànic del segle XII, declarada Monument Nacional).

Tot seguit hi ha un camí a vora de la carretera que té diverses entrades cap al bosc de ribera, parem-hi l'orella per sentir el picot verd o l'oriol. Una de les entrades ens durà a la Font del Rector **3** i al cap d'uns metres ens desviem del camí per anar a la Punta Freixenet des d'on tindrem una bona vista de l'Estany. Esteu davant del conjunt càrstic més extens de la Península Ibèrica.

Al nord ens trobem amb el bosc de Can Morgat **4** a l'esquerra, on podem observar la vegetació típica d'un alzinar humit. Més endavant ens desviem cap a la dreta per arribar als Armadors, lloc on podem observar diverses espècies d'ocells, com bernats pescaires o ànecs collverds. Tot seguint el camí trobem Lió i al cap de poc la Torre del Rem **5**. De mal observar, però presents i importants són els peixos de l'Estany, com el barb de muntanya.

Continuem passejant pel bosc de ribera fins a arribar al Parc de la Draga **6**. Tot vorejant la riba ens acostarem al Cap de Bou. Ara toca afinar la vista per descobrir entre les arrels dels arbres de la riba alguna tortuga d'estany o alguna tortuga de rierol, ambdues molt amenaçades. Altres animals, com les polles d'aigua es deixen veure més fàcilment. En aquest darrer tram ens hem de separar de la vora de l'estany per evitar el Club de Natació, hi tornem una mica més endavant als Banys Vells. I continuem cap al sud fins arribar al punt inicial de l'itinerari.

A l'Estany de Banyoles hi ha ambients totalment antròpics.

CONSERVACIÓ

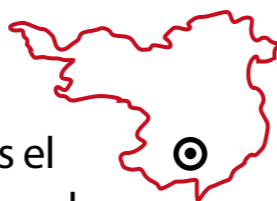
Les masses d'aigua dolça d'Europa són un hàbitat molt propici per la invasió de peixos, bivalves i altres grups d'espècies al·lòctones. Cal vigilar que les activitats humanes no comportin la entrada de musclo zebra o peixos que puguin suposar una pèrdua d'hàbitat per espècies autòctones.

INFORMACIÓ PRÀCTICA

Distància: 6,5 km | **Temps estimat:** 3 h | **Dificultat:** baixa
Millor època: tot l'any. Si visiteu l'estany en èpoques de pas migratori (primavera o tardor) podeu veure més espècies d'ocells.

ESTANY DE SILS

Admirar la persistència d'un aiguamoll

El que actualment anomenem Estany de Sils és el testimoni del que havia estat la llacuna més gran de l'interior de Catalunya. Diversos projectes de dessecació van deixar l'aiguamoll reduït al que coneixem en l'actualitat. I malgrat tot els valors d'aquest espai persisteixen.

QUÈ HI VEUREM?

Un espai que conserva encara l'essència de la llacuna més gran que havia existit a Catalunya. Tot i els repetits projectes de dessecació de la zona humida i la dràstica reducció de l'extensió que va patir fins al segle XIX, gràcies a un projecte LIFE+ *Restauració i gestió de l'Estany de Sils*, impulsat per l'Ajuntament de Sils i l'ONG AccióNatura entre els anys 1998 i 2002 es van poder adquirir terrenys, es va regenerar una llacuna permanent, es va començar a fer gestió dels prats de dall, de vegetació d'aiguamolls i de bosc de ribera i es van poder recuperar els valors que constitueixen l'essència d'aquest espai.

ON ANIREM?

Comencem l'itinerari al centre d'interpretació de l'Estany de Sils, al mateix edifici de l'estació de ferrocarrils de Sils. Poques vegades ho tindreu tan fàcil per visitar un espai natural amb transport públic. Des d'aquí farem cap al sud fins arribar creuar

Malgrat diferents intents de dessecació, l'Estany de Sils continua sent un punt calent de diversitat.

El poblament de rèptils i amfibis és una de les grans contribucions de l'Estany de Sils a la XN2000.

N

la sèquia de Sils. Tan bon punt com comencem a fer el camí trobarem un mirador elevat **1** des d'on podrem fer-nos una idea de l'estructura de l'espai i de la disposició dels hàbitats: prats de dall, prats humits amb càrex, restes de les antigues freixeres i rouredes i algun retall de canyissar, de fet aquest aiguamoll destaca per l'escassa proliferació del canyissar en comparació amb altres.

Continuem camí cap al sud-est. Si apartem la vista per un moment del centre de l'aiguamoll veurem, darrere d'una tanca un element importantíssim d'aquest espai: un petit aiguamoll de depuració **2** per on es fan passar les aigües que entren a l'estany a mode a filtre verd. No deixeu de mirar entre els arbres durant tot l'itinerari, aquest és un bon lloc per observar el picot garser petit.

En passar pels prats de dalla cal fixar-se especialment en la flora que afavoreix la sega periòdica. Juntament amb els prats humits acullen espècies gens comunes en la resta del territori com el lliri de neu o el marcòlic.

El camí principal torça a la dreta, on trobarem un aguait **3** des d'on poder observar el centre de la llacuna permanent. Sense deixar el camí principal de la volta a l'estany arribarem a un segon aguait **4**, des d'on podrem veure tot d'ocells aquàtics. En funció de l'època de l'any podrem observar diferents espècies, és clar. Aquest és un bon lloc per observar la hivernada d'ànecs, cabussets i altres. Però l'Estany també acull una població de tortuga d'estany, tritó palmat i tritó jaspiat, entre l'herpetofauna.

El nostre camí pren ara la riba de la sèquia de Sils que ens durà fins al principi de l'itinerari.

L'Estany és un enclavament molt important per la hivernada i els moviments migratoris de molts ocells d'hàbitat aquàtic.

CONSERVACIÓ

L'Estany de Sils tal i com el coneixem actualment és un exemple de la resiliència que mostren els espais humits. La gestió per la conservació d'aquests espais pot recuperar hàbitats que, altrament, estarien condemnats a l'oblit.

INFORMACIÓ PRÀCTICA

Distància: 2 km, itinerari circular. | **Temps estimat:** 1h
Dificultat: baixa | **Millor època:** tot l'any. Molt recomanable la primavera per la floració de diverses espècies en prats de dall i humits i hivern per l'observació d'aquàtics.

Boscós i espais forestals mediterranis

El clima mediterrani imposa les seves condicions. Amb estius molt càlids, hiverns suaus i períodes de sequera recurrents, la vegetació resultant és la perennifòlia, alzines, suredes, pinedes i arbustos com el garric.

Gavarres Itinerari 7

Parlem de tot un massís. Un àmbit forestal bàsicament silici on la surera i el pinastre dominen la coberta arbòria. A la zona perviu una certa activitat agrícola, en aquests moments residual pel que fa a la superfície que ocupa, però de gran importància ecològica. La fauna compta amb una bona representació d'elements mediterranis. Hi destaquen algunes espècies de peixos d'aigua dolça. La proximitat a la ciutat de Girona fa que sigui una zona típica d'esbarjo.

Guilleries Itinerari 8

Aquestes muntanyes antigues de granit i esquist representen la transició entre la vegetació mediterrània i l'eurosiberiana millor que cap altra. Situades entre Osona i la Selva, són poblades per vegetació mediterrània, dominada per l'alzina i la surera que deixen pas a la roureda, el fageda i el castanyar en les obagues i fons de vall. La fauna repon igualment a aquest caràcter de transició.

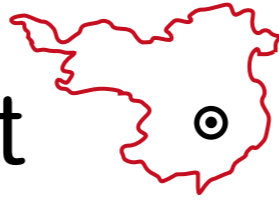
Els espais forestals mediterranis de Girona presenten una gran variació d'hàbitats. Les Gavarres.

Garriga d'Empordà

Si en algun lloc l'activitat humana ha modificat profundament el paisatge és aquí. Som al domini de la pedra seca: parets de feixa, cabanes, camins i clapers fins a modificar el relleu de la zona. La vegetació és constituïda per elements mediterranis amb domini del garric o coscoll allà on no hi ha conreus. Entre la fauna destaca l'esparver cendrós, principal motiu de la inclusió de la zona en la XN2000.

MADREMANYA

Copsar la diversitat del bosc mediterrani

El massís de les Gavarres allotja una magnífica representació del bosc mediterrani. Un bosc fet a mida humana, és clar. Aquí plantegem un primer tast de la diversitat que allotja un espai envoltat de nuclis urbans com el de la mateixa ciutat de Girona.

QUÈ HI VEUREM?

Assistirem a la interacció entre els humans i el medi natural en un context de bosc mediterrani. Veurem diferents tractaments de la vegetació que podrien il·lustrar diferents estadis de la successió biològica. Observarem com un aprofitament fuster pot prendre forma de bosc. I per últim veurem com el paisatge en mosaic afavoreix la diversitat.

ON ANIREM?

Un cop haurem deixat el vehicle a l'aparcament de Madremanya –o hi haurem arribat amb transport públic- prenem un sender que fa baixada cap a l'oest. Aquest camí ens durà a creuar la carretera i passar entre camps cap al veïnat de Vilers **1**. Atenció, l'agricultura representa una superfície molt petita a les Gavarres. Un cop haurem passat entre les cases seguirem cap a l'oest per la pista que s'enfila cap a una zona de pineda de pi blanc, un bosc gens freqüent a les Gavarres. Sovint s'interpreta la pineda

Sureres i alzines dominen les Gavarres, el gran domini del bosc mediterrani (1).
Detall de cireres d'arboç (2).

de pi blanc com una fase primerenca en la successió biològica cap a formacions més madures.

En arribar a l'encreuament de camins girarem cap al nord, per agafar el camí de baixada per un vessant més humit de bosc d'alzines **3** tot entrelligat amb lianes com l'arítjol o el lligabosc. Observeu-ne els elements del sotabosc.

Continuarem pel camí fins arribar al veïnat de Bevià **4** i després cap a l'est per la pista, en arribar al final dels camps trenquem cap a l'esquerra (sud) per una pista que s'enfila, primer per una zona oberta però després entrarem en un alzinar ombrívol, **5** en el que s'interpreta com un estadi més madur del bosc, el sotabosc resta empobrit. Els brucs, garrics i estepes que hem vist enrere ja no hi són.

Quan arribarem a la cruïlla, a pocs metres trobareu un llentiscle monumental, **6** el llentiscle normalment és una planta de port arbustiu, però en aquest cas es tracta d'un arbre de grans dimensions. Tornarem enrere fins al camí principal per seguir cap a l'est i entrar en la Riera de Vilars, **7** on s'ha aprofitat per plantar pollancre ja que la terra allà és més fèrtil. Cal interpretar aquesta formació de pollancre com a una plantació.

Continuarem pel camí i creuarem la carretera de nou, per anar a parar a una zona de conreus diversos, **8** molt interessant en la hivernada per la gran quantitat de fringíl·lids que en fan ús. Aquests espais oberts són essencials per la diversificació d'ambients i confereixen més resistència envers els possibles incendis forestals.

En arribar al camí asfaltat, **9** girarem cap al sud, per la pista per retornar cap a Madremanya, punt final de l'itinerari.

Exemple d'aprofitament forestal harmònic amb el medi, el suro.

CONSERVACIÓ

En un àmbit eminentment forestal com les Gavarres és més palesa que enlloc la importància de la planificació forestal. L'estructura i composició del bosc mediterrani ve donada per segles d'interacció. Actualment aquesta interacció ha de ser planificada si es vol continuar fent en termes sostenibles.

INFORMACIÓ PRÀCTICA

Distància: 8,5 km | **Temps estimat:** 3 h

Dificultat: mitja | **Millor època:** tot l'any

SANT MIQUEL DE LES FORMIGUES

Encimbellar-se a les Guilleries

Les Guilleries pertanyen al món mediterrani, però és un mediterrani que transita a l'àmbit eurosiberià. D'això tracta aquest itinerari entre l'obaga de la Font dels Abeuradors i el cim de Sant Miquel de les Formigues, de transitar fàcilment d'un món a l'altre.

QUÈ HI VEUREM?

Un ascens suau per unes muntanyes que presenten les formes arrodonides de les formacions velles. Dels faigs amb sotabosc de falgueres fins a l'alzinar tot passant per castanyers. Hi veurem i sentirem ocells forestals. I finalment arribarem al cim des d'on podrem fer alguna cosa més que admirar el paisatge, podrem interpretar-lo.

ON ANIREM?

Comencem l'itinerari a la Font dels Abeuradors, que trobarem a la pista entre Sant Hilari Sacalm i Santa Creu d'Horta. Prendrem la pujada cap al nord des d'aquest punt, tot passant una fageda no gaire densa amb sotabosc de falgueres, **1** bon exemple de la vegetació que treu el cap a les parts més humides de les Guilleries. Al cap d'una estona compartirem el camí amb el GR que va de Sant Hilari Sacalm a Osor, **2** però, com que el que volem són elements per entendre les Guilleries, aviat el deixarem en-

Els cingles de Travertet, des de Sant Miquel de les Formigues, una de les senyes d'identitat de les Guilleries.

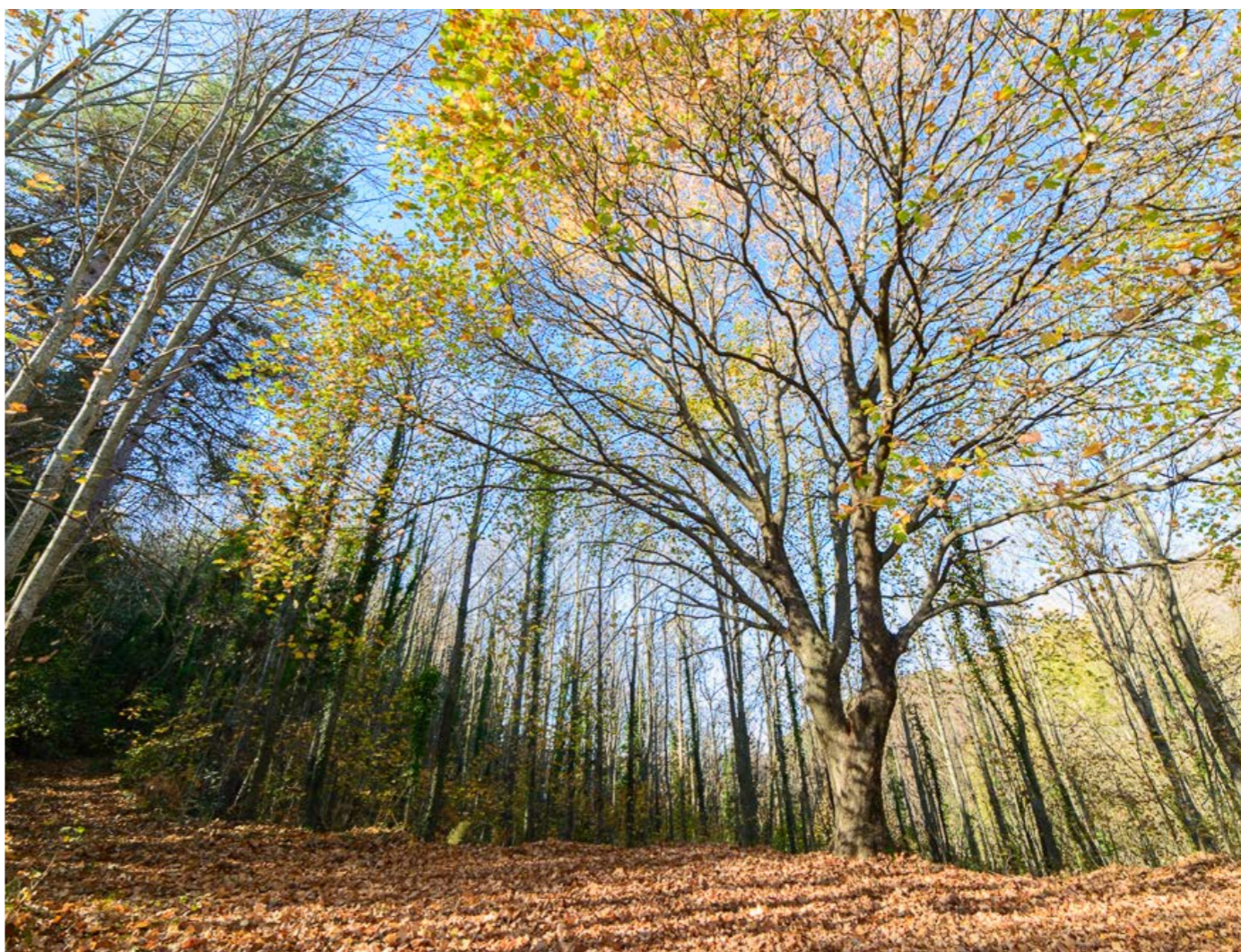
L'alternança de diferents espècies d'arbres fa que s'hi puguin trobar gran diversitat d'ocells forestals. Pica-soques blau.

rere per passar per un espai amb castanyers **3** un altre exemple de vegetació que abandona l'àmbit mediterrani per presentar caràcter eurosiberià.

Continuarem pel camí senyalitzat i passarem per una fageda amb avellaners, **4** freqüentada per mallerengues i pica-soques –pareu ulls i orelles-, per arribar a la Font sa Guarda **5** on deixarem la pista per agafar el caminet que surt a la nostra esquerra.

Transitem ara per un bosc d'obaga dominat per alzines, la vegetació mediterrània s'imposa ja en aquesta l'obaga a més alçada **6**. Al cap d'un quilòmetre escàs el camí ens portarà fins al capdamunt del cim de Sant Miquel de Solterra (també conegut com a Sant Miquel de les Formigues, 1202msnm) **7**. Un cop al cim podem mirar el paisatge relacionant cada color de la vegetació amb una espècie d'arbre dominant, així començarem a interpretar el paisatge a través dels hàbitats més que només admirar-lo. Ep, no deixeu d'apreciar-ne la bellesa, hi ha temps per tot.

Els fons de vall ens ofereixen retalls de vegetació eurosiberiana com la fageda.

CONSERVACIÓ

L'aforestació (conversió de terrenys en bosc) per abandonament de l'activitat agrícola és un perill potencial per aquest i altres molts espais naturals. Amb l'avanç del bosc es perd biodiversitat per homogeneïtzació dels hàbitats. A més, les masses homogènies de bosc són més vulnerables als incendis.

INFORMACIÓ PRÀCTICA

Distància: 4 km, itinerari lineal (anada)

Temps estimat: 1,5 h

Dificultat: fàcil, 200 m de desnivell repartits en els 4 km.

Millor època: tot l'any.

Espais forestals del prepirineu

Ens aproximem al Pirineu. Espais que ja compten amb elements de fauna i flora de les muntanyes més elevades, però que encara parlen de la proximitat del món mediterrani. Espais de transició amb el millor dels dos àmbits.

Zona volcànica de la Garrotxa Itinerari 9

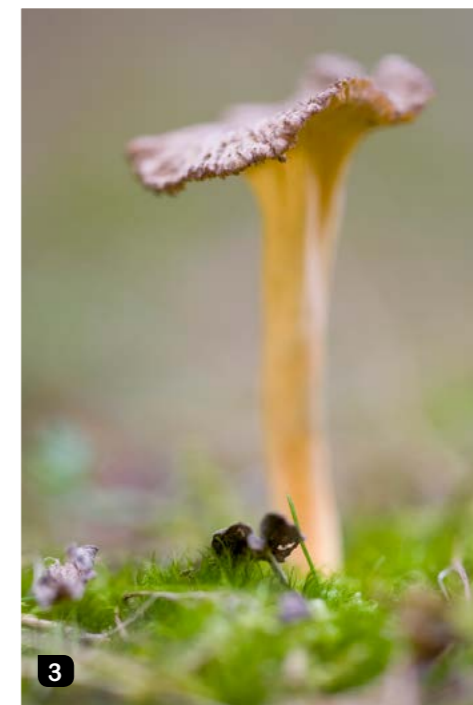
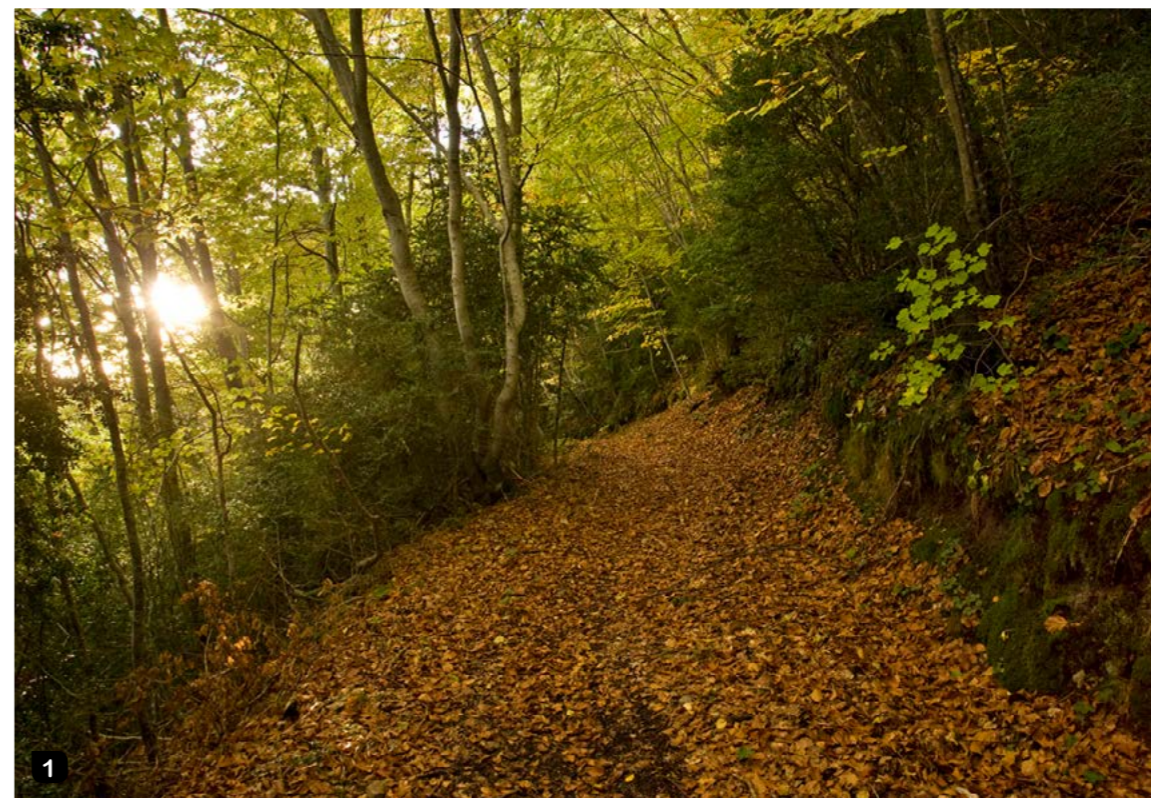
Si hi ha un espai geològicament singular a la demarcació de Girona (i a tot Catalunya) és aquest: un espai volcànic al peu del Pirineu! Uns quaranta cons volcànics, cràters i colades basàltiques que es combinen amb un paisatge mediterrani però molt humit fins al paisatge d'influència clarament atlàntica. I en aquests boscos de terres fosques la fauna té una forta component mediterrània.

L'Albera Itinerari 10

Entre la plana de l'Empordà i la del Rosselló s'aixeca un massís muntanyós, anomenat l'Albera o les Alberes. La zonificació de la vegetació de l'Albera més occidental és de manual, alzina i surera als vessants del sud i fageda i altres planifolis així que comencem a guanyar alçada. La proximitat al mar confereix aquests boscos de caducifolis singularitats úniques a Catalunya. Aquest massís allotja l'única població de tortuga mediterrània no reintroduïda de Catalunya.

Montgrony (Mogrony)

Aquest espai presenta un relleu força abrupte i una diversitat de substrats que originen paisatges de diferents tipus en funció de

El Prepirineu és l'espai de transició entre el món mediterrani i l'eurosiberià. Serra Cavallera (1). En el domini forestal trobarem una biodiversitat que transita entre els dos àmbits. Senglars (2). Camagroc (3).

l'altura, per bé que conserva sempre un marcat caràcter eurosiberià. Des de la part més baixa del Torrent de Grats fins a les avetoses que comencen a aparèixer a partir dels 1300 msnm. Pel que fa a la fauna els trets pirenaics són innegables: l'isard o el gall fer en són alguns dels representants vertebrats.

Alta Garrotxa-Massís de les Salines

Al nord de la Garrotxa comença a aixecar-se el Pirineu. Relleus molt complexos i esquerps, amb tot de valls fluvials que creuen el conjunt de muntanyes, vall de Salarsa, del Bac, de Llierca, de la Muga o de Bolòs. Aquí el règim de vents ha creat un àmbit humit, per bé que als solells encara domina l'alzina com a element mediterrani. La fauna respon també a aquest doble caràcter amb elements del Pirineu combinats amb altres més mediterranis. Els materials calcaris de què estan fetes aquestes muntanyes propicien els fenòmens càrstics: coves i avencs, que presenten el seu propi poblament faunístic.

Serra Cavallera

La pluja orogènica, és a dir, la precipitació que es produeix quan els vents humits de la mar es troben amb l'aire més fred de les muntanyes, marca aquest espai. Se situa entre el Ter i el Freser i és l'espai més oriental del Pirineu. La humitat del fons de les valls propicia el desenvolupament de comunitats vegetals molt rares en el vessant meridional del Pirineu. En aquestes muntanyes es desenvolupa la fageda, la roureda i la pineda de pi roig i s'inclou en la regió alpina.

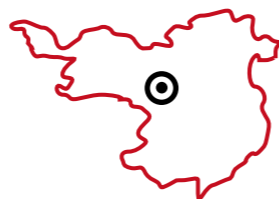

Els espais oberts i els boscos tancats s'alternen en els espais prepirinencs. Raspinell (1). Alzina a l'Albera (2). La ramaderia extensiva contribueix al manteniment d'espais oberts. Mongrony (3).

EL PARC DE LA PEDRA TOSCA

Recuperar natura a la porta de la ciutat

La zona volcànica de la Garrotxa, amb uns 23 cons i 20 colades basàltiques és una anomalia en el paisatge geològic de Catalunya. Aquest espai compta amb recursos per plantejar molts itineraris, però ara us volem mostrar la natura a les portes de la ciutat.

QUÈ HI VEUREM?

No sortir de l'àmbit periurbà no significa no visitar un espai natural, aquest itinerari és inclòs en el LIC zona volcànica de la Garrotxa. Interpretarem els espais generats per l'activitat volcànica, en aquesta ocasió una colada de lava del volcà Croscat. Veurem un bon exemple de recuperació d'una zona degradada a partir d'un projecte LIFE+. Veurem un espai on l'acció humana recupera antigues varietats en un espai que alterna bardissar, bosc i espais per l'agricultura.

ON ANIREM?

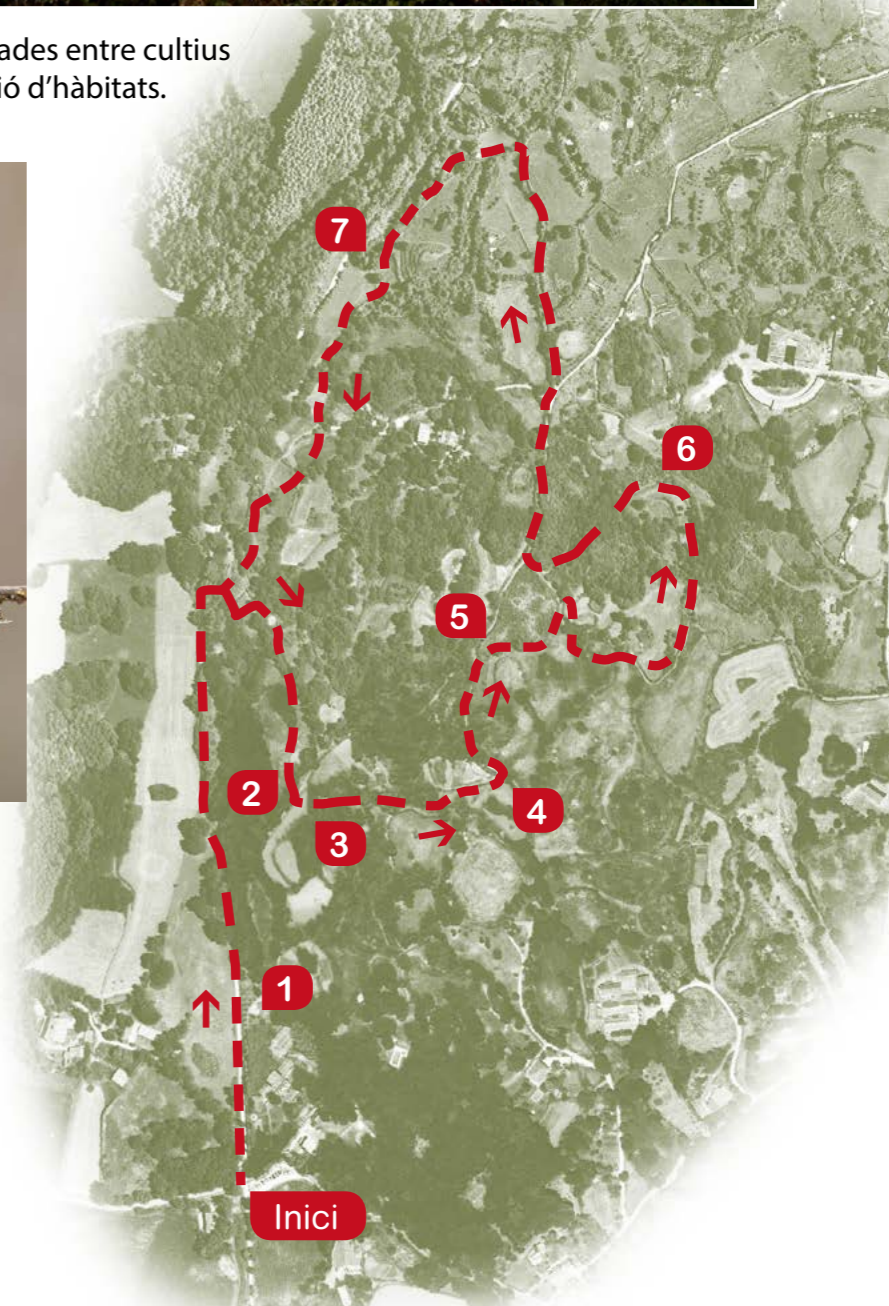
En primer lloc accedirem a l'aparcament que s'ha habilitat per la visita al Parc de la Pedra Tosca, des de l'Avinguda de Santa Coloma, que uneix el municipi de les Preses amb Olot, tot seguint els indicadors de la Pinya. Des de l'aparcament prendrem el camí que al cap d'uns 400 metres arriba al parc. Pel camí es poden observar alguns dels elements que ens acompanyaran més tard en la visita. Fixeu-vos si no en les illes de bardissa que queden

Les illes arbrades o embardissades entre cultius contribueixen a la diversificació d'hàbitats.

Des dels boscos prístis fins a l'interior de les ciutats, la mallerenga carbonera ocupa gran diversitat d'ambients.

enmig dels conreus a l'esquerra del camí. Aquestes bardisses ajuden a mantenir, per exemple, poblacions d'insectívors que depreden potencial plagues agrícoles.

En passar el pont de fusta **1** arribarem a l'inici de l'itinerari del Parc de la Pedra Tosca, a través d'un caminet que surt a la dreta a l'alçada del baixador de Codella, ara convertit en un cafè. Per la nostra visita farem servir parcialment l'itinerari marcat al llarg del parc. Unes tanques metàl·liques contenen les pedres provinents de la colada, tot seguit arribem als primers camps oberts **2** anomenats artigues. El fet d'artigar consisteix a eliminar la vegetació natural d'una zona per convertir-la en conreu, aquí les feines d'artigatge van haver d'incloure l'amuntegament de les pedres volcàniques que van fer-se servir per delimitar les propietats amb parets de pedra seca. Una mica més endavant trobarem un exemple de tossol **3**, una elevació causada per l'activitat volcànica. Al llarg de l'itinerari anirem passant per diferents artigues on s'han recuperat varietats agrícoles.

El nostre camí anirà creuant-se amb d'altres camins públics com el que va a Olot **4**. Un cop passada la zona de descans dels castanyers **5**, arribarem a l'artiga del Coix, un bon punt des d'on tenir una visió panoràmica del parc. Especialment interessant és la visita al Clot de l'Infern **6**, el punt més baix del parc i on podem observar diferents ambients causats per les diferents condicions d'exposició al Sol i humitat (microclima).

En la tornada podem parar en un altre punt amb visió panoràmica, senyalitzat com a mirador **7**. Ja a punt d'arribar de nou al baixador de Codella tindrem l'oportunitat d'observar un retall de bosc de ribera.

La via verda entre les Preses i Olot permet accedir al Parc de la Pedra Tosca des d'aquestes dues poblacions.

CONSERVACIÓ

La recuperació d'espais naturals propers a zones urbanes, juga un paper essencial en l'acostament de la societat general a la conservació del medi natural. En aquest cas a més, s'ha tingut en compte la recuperació de cultius tradicionals.

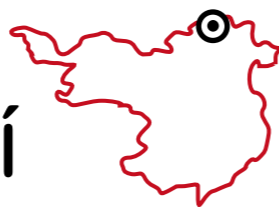
INFORMACIÓ PRÀCTICA

Distància: 2 km | **Temps estimat:** 2 h

Dificultat: baixa. | **Millor època:** tot l'any, depenent de la fase dels cultius trobareu uns o uns altres a les artigues.

CASTELL DE REQUESENS

Passejada pel camí dels quatre picots

Ara ens introduïrem a l'Albera. Per conèixer la base mediterrània del massís, n'hi ha prou amb una passejada fins al Castell de Requesens des de Cantallops. Hi podem apreciar l'empremta del foc sobre elements inconfusiblement mediterranis com la surera o la tortuga mediterrània.

Elements inconfusiblement mediterranis com la surera o la tortuga mediterrània s'alternen amb altres de caràcter europeu com el faig o el picot negre. També l'activitat humana s'ha sabut adaptar als recursos naturals de cada part d'aquest massís.

QUÈ HI VEUREM?

Transicions. Veurem la transició d'una zona en regeneració després d'un incendi i on les alzines van agafant protagonisme al bosc de surera i de les sureres al castanyar i el bosc de ribera. I els ocells ens marcaran també la transició entre els diferents hàbitats. Ens quedem, doncs en la part més mediterrània de l'Albera. Finalment, ens enfilarem fins un castell per observar la plana de l'Empordà.

ON ANIREM?

Farem un itinerari lineal que va des de Cantallops fins al Castell de Requesens. Tot passant per una zona que va sofrir un incen-

El camí fins al Castell de Requesens, en un dels punts elevats de l'Albera, ens permetrà passar de l'alzina al faig.

di fa uns anys i entrarem després en una sureda i el bosquet de ribera de la capçalera del riu Anyet, fins arribar al Castell de Requesens que domina el paisatge de l'Empordà. Tot sortint Cantallops pel Carrer de Requesens cap al nord; la primera part del camí, la que fa més pendent, ens portarà a travessar una zona en recuperació després dels incendis de 2012 **1**. Hi dominen les carrasques i els ocells que ens indiquen que estem en una zona d'àmbit mediterrani com el tallarol capnegre o la tallareta cuallarga. Un cop arribem al Coll de Madàs **2** podem visitar els dos dòlmens que hi ha, un a cada costat del camí. Creuarem la porta, que hem de deixar ben tancada, i assistirem a la primera transició de vegetació. Aquí ja trobem sureres i un bosc més dens. Parem l'orella i aguditzem la vista, aquest és l'hàbitat de cria del picot garser gros i del picot garser petit.

Al cap d'una estona, un cop creuada una torrentera arribarem a un mirador natural del camí **3** des d'aquí podem gaudir de la vista de la vall de la Riera d'Anyet. Fixeu-vos en la vegetació del fons de vall.

En arribar a les Pipes **4** podem sortir de la pista principal per observar la segona transició cap als castanyers i del bosc de ribera on, de tant en tant, sentireu el crit eixordador del picot negre.

Continuem pel camí fins arribar a la font Rovellada **5** on trobarem el corriol que ens pujarà fins al Castell de Requesens **6** des d'on podem albirar tota la plana de l'Empordà. Tot i no pertànyer als objectius d'aquest itinerari i ja que heu arribat fins al Castell de Requesens, no deixeu de visitar-hi l'arborètum.

Les poblacions de tortuga mediterrània són molt sensibles a la recol·lecció no autoritzada.

CONSERVACIÓ

Aquesta és una zona que exemplifica molt bé com és d'important la gestió de la vegetació en l'àmbit mediterrani. El foc, que modela el paisatge en aquesta part del planeta també pot ser devastador per valors naturals com la tortuga mediterrània, sense cap mena de defensa envers els incendis. A Cantallops fa anys que s'estan portant actuacions de prevenció d'incendis com ara el manteniment de feixes amb vegetació controlada per rucs.

INFORMACIÓ PRÀCTICA

Distància: 6,5, itinerari lineal

Temps estimat: 3 hores

Dificultat: mig, pel desnivell a l'inici i final del camí.

Millor època: tot l'any

Capçaleres dels rius i muntanyes del Pirineu

Cims elevats, un lloc per descobrir el límit entre el bosc i els prats alpins. Allà on trobarem les fonts que esdevindran rius. Un món dur i alhora fràgil, habitat per flora i fauna que, en ocasions són relictos de les glaciacions.

Capçaleres del Ter i el Freser

Itinerari 11

Benvinguts al Pirineu! Prats alpins a partir dels 2000 msnm, boscos de pi negre amb neret per sota d'aquesta alçada i encara en cotes més baixes pi roig i roureda. Aigua brollant de fonts, rius i salts. Tarteres i roquissars. Forts pendents i planes al·luvials. Condicions meteorològiques extremes i una fauna adaptada a aquestes condicions i extraordinàriament rara a Catalunya com la perdiu blanca.

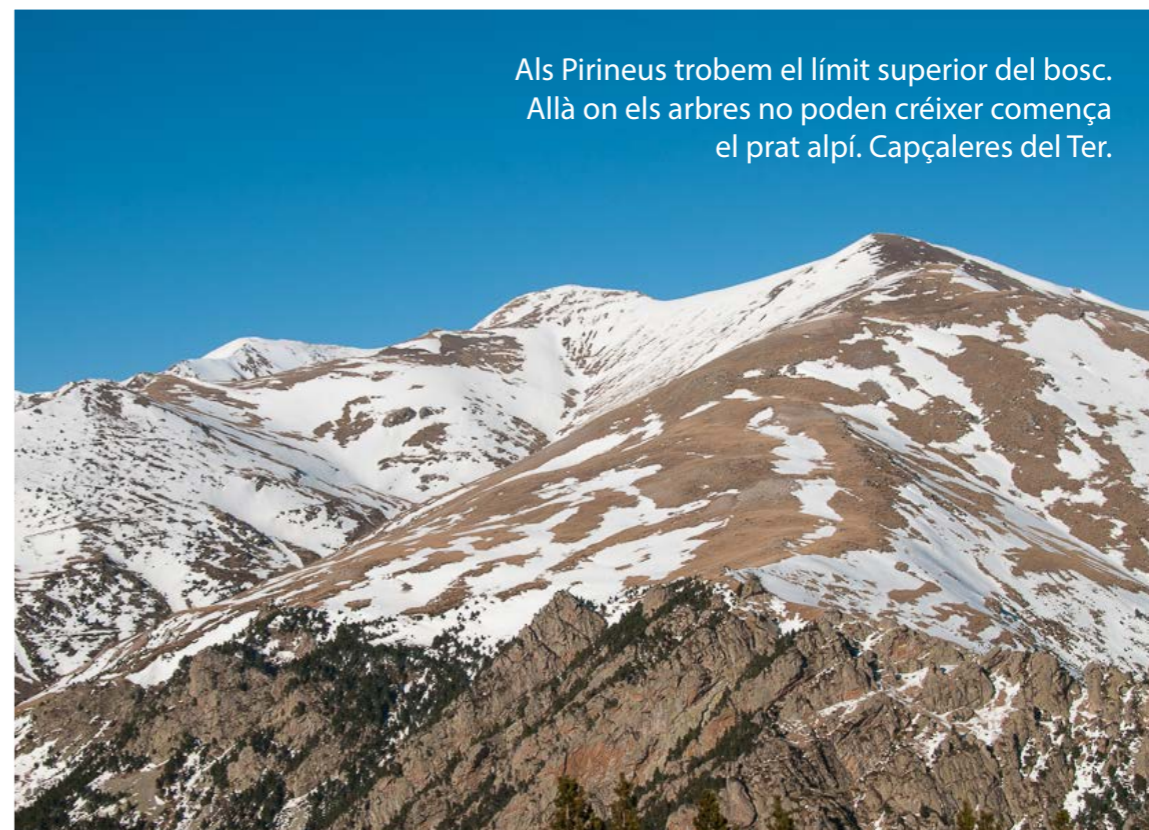
Tosa Plana de Lles-Puigpedrós

Itinerari 12

Paisatge modelat pel glacialisme i per l'acció dels rius que el travessen. Prats alpins i boscos de pi negre amb elements clarament centreeuropeus i boreoalpins i pi roig en cotes més baixes amb penetració clara d'alguns elements mediterranis. Els ambients més rars i fràgils es troben units al glacialisme: cubetes i llacs. Pel que fa a la fauna, més enllà dels elements pirenaics com la marmota, el gall fer o la perdiu blanca hi ha una nodrida representació d'artròpodes endèmics.

Muntanyes de Rocacorba-Puig de la Banya del Boc

Malgrat que no s'hi assoleixen grans alçades, aquesta zona muntanyosa allotja diverses capçaleres de rius de cabal semipermanent, que formen part de la capçalera de la conca del riu Ser,

Als Pirineus trobem el límit superior del bosc. Allà on els arbres no poden créixer comença el prat alpi. Capçaleres del Ter.

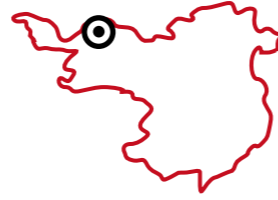
riu Ritort i els rierols de capçalera de la riera de Falgons. També la capçalera del Revardit, el Rissec, Torrent de Gàrrep, Riera de Granollers, Riera de Rocacorba i Riera de Canet. A més hi ha zones volcàniques com el Puig de la Banya del Boc. El principal objecte de la inclusió d'aquest espai en la XN2000 són espècies d'aigua dolça com el barb de riera o el crac de riu autòcton.

Rasos de Tubau

Es tracta d'un plegament alpi de les serres interiors del Pirineu contra l'eix central de la serralada. Es tracta de boscos de pi roig amb algunes taques de pi negre. Entre la fauna més destacada hi ha el gall fer i el gat salvatge

VALLTER

Explorar el límit superior del bosc

A les muntanyes hi ha una alçada on els arbres no arriben. Als Pirineus el límit el marca el pi negre, a partir d'una certa cota el bosc deixa pas al prat alpí. Pastures d'alçada secularment utilitzades pels ramaders en els mesos en què a les valls el verd escasseja.

QUÈ HI VEUREM?

Transitarem des del bosc de pi negre, l'àmbit forestal arbrat de muntanya als Pirineus, fins el límit amb el prat alpí. Hi trobarem rierols d'aigües gèlides i ben oxigenades que es nodreixen del desgel i que, en anar aplegant-se els uns amb els altres van formant els rius que configuraran la resta del territori.

ON ANIREM?

Farem un itinerari circular, de dificultat mitja, amb uns 300 m de desnivell. El camí comença en el penúltim revolt abans d'arribar a l'estació d'esquí de Vallter. Tot just a la part exterior del revolt trobarem un camí que ens pujarà, tot seguint un jove riu Ter, cap al refugi d'Ulldeter **1**. Passarem per boscos de pi negre, hàbitat de mallerengues petites i emplomallades, i allà on el gall fer malda per la seua conservació.

Continuarem la pujada, amb una treva en passar pel Pla de la Calma, i trencarem cap a la dreta (nord), tot creuant el Ter per

Camí cap al refugi d'Ulldeter (1). Els itineraris canvien en funció de l'època de l'any. Els atractius del paisatge nevat deixen pas al de les flors alpines en primavera (2).

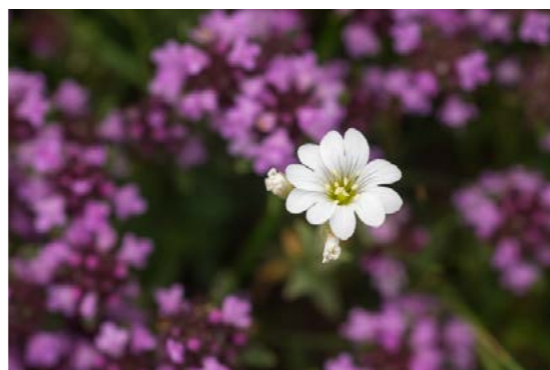

arribar al Refugi vell d'Ulldeter **2** que és el punt més alt de l'itinerari, a partir d'aquest punt ja anirem de baixada, aprofitant les pistes d'esquí. El bosc s'acaba aquí, des d'aquest punt elevat podem veure els prats alpins, àrees on domina la vegetació herbàcia, són l'hàbitat d'un altre relict de les glaciacions, igual que el gall fer, la perdiu blanca arribà a colonitzar aquestes zones en ères molt més fredes que l'actual, en retirar-se el gel, el seu domini continu quedà reduït a illes amb poques possibilitats d'intercanvi entre poblacions. També hi podem trobar l'isard, un altre comensal a les pastures dels prats alpins, i el cercavores, un ocell d'espais oberts de muntanya molt fàcil d'observar.

Continuem per la pista cap avall, tot passant per sota dels telediadres **3** on l'activitat humana ha generat un hàbitat obert, que ha estat colonitzat per noves espècies com ara les marmotes. Un cop arribem a la carretera asfaltada la seguirem fins a arribar al punt inicial de l'itinerari.

CONSERVACIÓ

Les espècies poden colonitzar nous hàbitats o desaparèixer d'un determinat enclavament per diferents motius. Sens dubte l'enorme capacitat de modificar l'hàbitat que ha assolit l'ésser humà en el darrer segle influeix en la distribució de moltes espècies, i fins i tot en la conservació. La pèrdua d'hàbitat és un dels fenòmens més preocupants que es produeix no sols quan

Planta en flor del gènere *Cerastium*.

A la muntanya, els herbívors com l'isard necessita situar-se en el límit de la cota de neu per tenir aliment disponible.

activitats com la construcció transformen dràsticament un hàbitat sinó també quan aquell hàbitat natural comença a presentar lleugeres variacions que el fan poc apte per tota o una part de la vida de determinats organismes. Són canvis subtils als nostres ulls, però que porten cap a l'empobriment del medi natural.

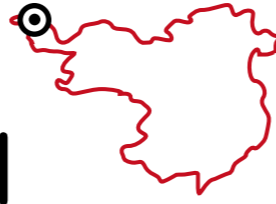
INFORMACIÓ PRÀCTICA

Distància: 4 km | **Temps estimat:** 2 h

Dificultat: mitja | **Millor època:** tot l'any, atenció amb la neu a l'hivern. Cal anar ben equipat!

ESTANYS DE TARTERS I DE MALNIU

Guaitar a través de la finestra de gel

L'hivern a les muntanyes dels Pirineus és una època difícil. Les temperatures baixen fins a extrems que dificulten molt el desenvolupament dels organismes de les aigües dolces. Romandre en formes de resistència és una de les estratègies.

QUÈ HI VEUREM?

Illes, aquest itinerari va d'illes biològiques. Els estanys originats per l'activitat glacial constitueixen sistemes aïllats. La morfologia amb què el glacialisme marca les muntanyes generalment inclou la formació de llacs d'altura. Aquests llacs tenen poques o cap connexió entre ells, de manera que els organismes que els han colonitzat tenen poques opcions d'intercanvi amb altres masses d'aigua dolça.

Quan l'hivern s'imposa els organismes terrestres poden desplaçar-se a espais d'hiverns més suaus. És el que fan molt ocells, per exemple. Però si la teua vida transcorre arrelat al fons o nedant dins d'un llac que es gela cada any, l'estratègia n'ha de ser una altra.

ON ANIREM?

Des de Meranges accedim a l'aparcament del refugi de Malniu, nom suggerent per un lloc amb uns valors naturals i estètics indiscutibles. Des de l'aparcament del refugi podem tenir un primer

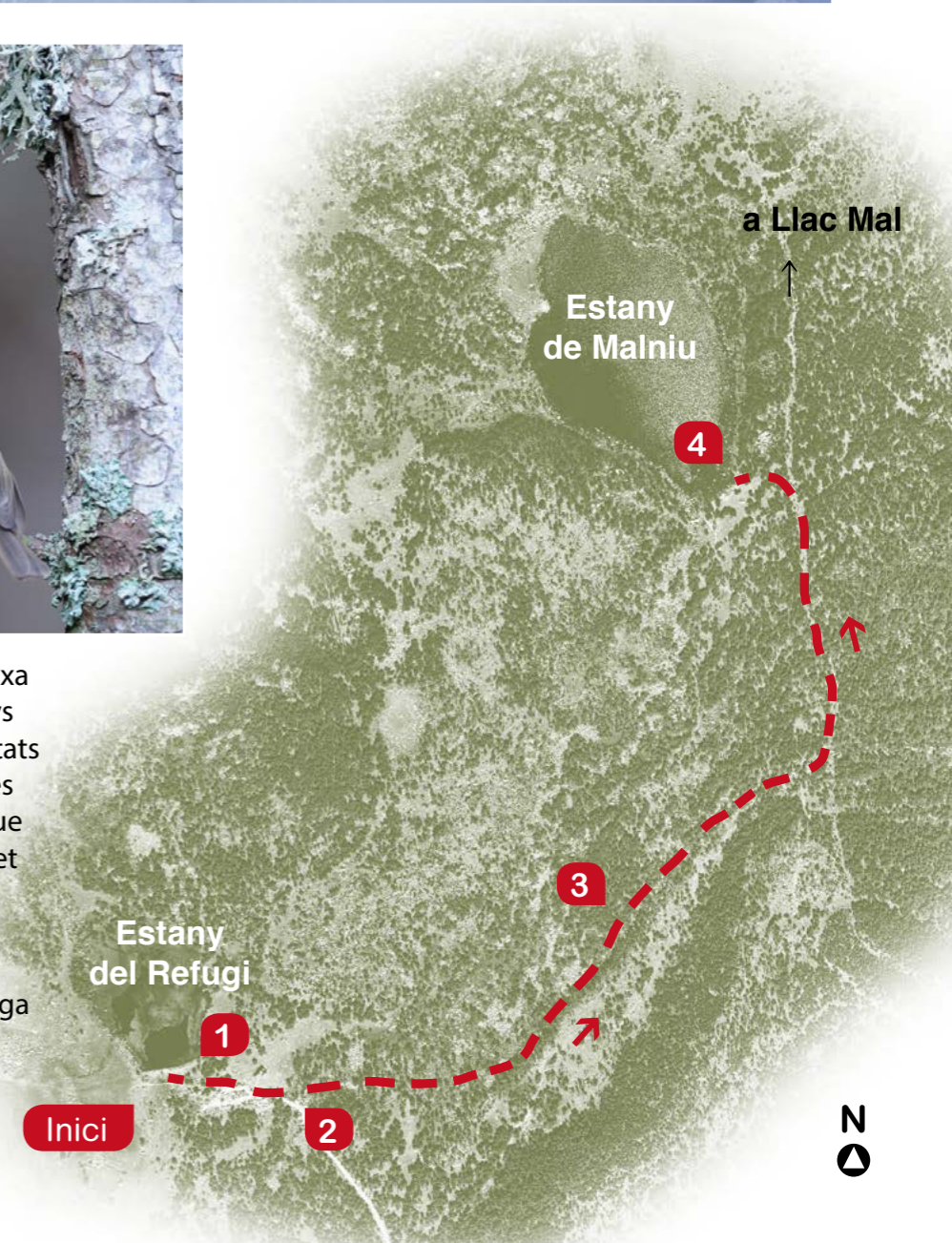

1

2

El glacialisme ens deixa regals com els estanys pirinencs on comunitats de plantes aquàtiques resisteixen hiverns que en glacen per complet la superfície. Estany de Malniu (1). Alguns ocells fan migracions altitudinals. Mallerenga emplomallada (2).

Inici

2

1

Estany del Refugi

3

4

Estany de Malniu

a Llac Mal

N

contacte amb la realitat dels estanys pirinencs tot recorrent el perímetre de l'estany de Tartés, a tocar del refugi **1**. Atenció a la vegetació submergida i als invertebrats que es poden trobar tant a l'aigua com a les ribes de l'estany.

A partir d'aquí tornem al camí de l'aparcament i fem uns metres en direcció a Meranges, uns cartells de PR a l'esquerra ens indicaran el començament de l'ascensió cap a l'estany de Malniu **2**. L'itinerari pren en aquest punt un caràcter forestal, la pujada transcorre per una pineda de pi negre amb sotabosc dominat per neret. Si feu la pujada un cop ben avançada la tardor o a l'hivern, la fareu sobre la neu i podreu veure com els nerets sobresurten com poden entre la capa blanca. Hi trobareu arbres morts en el camí, una bona ocasió per observar un recurs indispensable en els hàbitats forestals: la fusta morta, aquí viuen insectes xilòfags (menjadors de fusta) i els picots hi fan els nius i s'hi alimenten, busqueu nius de picot, en trobareu de ben segur. Els picots són els proveïdors de forats en aquests boscos, altres espècies d'ocells i mamífers els sabran aprofitar.

Aproximadament a mig camí **3** hi trobareu un petit rierol, si ha nevat pot estar completament cobert i l'haureu de buscar pel so de l'aigua corrent per sota la neu més que per la vista.

En uns 30 minuts de passeig relaxat s'obrirà a l'esquerra una gran extensió d'aigua, gelada o no en funció de l'època de l'any. Benvinguts a l'estany de Malniu **4**, exploreu-ne les ribes, guaiteu a l'aigua per observar-hi la vegetació submergida i la fauna que pobla aquest bosc submergit. Si hi ha gel, guaiteu a través dels forats que haurà deixat en superfície i imagineu un hivern sota aquesta capa.

Pocs ocells forestals estan adaptats a les condicions que imposa l'hivern pirinenc. Mallerenga petita.

Per als més inquietos, aquest paratge encara guarda un tercer llac, el llac Mal, uns 30 minuts més amunt.

CONSERVACIÓ

Els canvis a escala global no ens són aliens. La dinàmica de gelades, nevades i desgel marquen el règim dels rius que neixen als Pirineus i que flueixen cap a terres més baixes on viu la majoria de la població humana i es desenvolupa l'agricultura, la ramaderia i indústria. Els organismes que poblen els llacs de muntanya estan tan adaptats a un medi tan exigent que són molt sensibles a petits canvis, aquest fet ens ajuda a detectar variacions que ens poden alertar sobre canvis que acabaran afectant-nos.

INFORMACIÓ PRÀCTICA

Distància: 1,9 km | **Temps estimat:** 1 h

Dificultat: mitjana | **Millor època:** la tardor i l'hivern compten amb l'atractiu de la neu i el gel. Porteu calçat de muntanya i preneu totes les precaucions escaients.

Diputació de Girona

G!rona Patronat de Turisme
Costa Brava Girona

GOBIERNO DE EXTREMADURA

Consejería de Agricultura,
Desarrollo Rural, Medio Ambiente y Energía

Diputació de Lleida

COFINANCIA

No et perdís la guia
d'itineraris:
**Rutes pels espais
de la xarxa
Natura 2000
a LLEIDA**

